

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת שמיני תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתנ"ה

בפרקי אבות

אחד מעובד יפה, אילנות טובות ופירות נאות וכו', וחלק אחד מוזנח, עשבים וקוצים ופירות רקובים מפוזרים על פני השדה. ושוב רואה אחר זה עוד חלק מהשדה, ממולא בטיט ועפר ואשפה. ושואל לחבירו שיסביר לו איך שדה אחת יהיה עם שינויים כה הרבה. והשיב לו שדה זו ירשו שלשה אחים מאביהם, ולכן כל חלק שונה מחבירו, כי הכל תלוי לפי עבודת בעליה. וכמו כן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, אבל כל אחד יש לו מדור לפי כבודו. וזהו כוונת הכתוב, 'לעולם יירשו ארץ', כל אחד מישראל יורש חלק מהארץ העליונה, אבל 'נצר מטעי', איך יוצמחו הנטעים הללו, איזה סוג אילנות טובות ימצא שם, זהו 'מעשה ידי להתפאר', תלוי במעשי ידיו של האדם, כל אחד לפי עבודתו יוכל להתפאר בהמדור שהכין לעצמו.

ואיתא במשנה (אבות ד-בא) רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין ע"כ. וזהו כל תכלית חיי האדם לשום עניו על העתיד, כי אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים בלבד.

*

ואמרו חז"ל (מנחות כט:) מאי דכתיב (ישעיה כו-ד) בטחו ב' עדי עד כי ביה-ה' צור עולמים, שני עולמות ברא הקב"ה, עולם הזה בה"א ועולם הבא ביו"ד, שנאמר (בראשית ב-ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם. ומפני מה נברא העולם הזה בה"א, מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא.

מנהג ישראל תורה להתחיל ללמוד פרקי אבות בשבת הראשונה שאחר חג הפסח, אשר כל אחד נתעלה במשך ימי החג, וכמו שאמר מרן הרה"ק מוהרי"ד מבעלזא זי"ע שבליל פסח יורדת השפעת מדת אהבת ה' על כל השנה. והאזהב חוזר ומבקש למצוא דרכים שיוכל להתקרב לאהובו עוד יותר. ובפרט בבוא יום שבת קודש, שיש להאדם נשמה יתירה, שואף עוד יותר להתקרב לשורשו, על כן מתחילין ללמוד בשבת הראשונה אחר החג, פרקי אבות, מוסרי חכמינו ז"ל, שמגיעין את האדם לתכליתו. - ולכן מנקדין גם כן את החלות במפתח, לרמוז להאדם לעזוב את הדרך הישנה שהלך בה, ולפתוח לעצמו שער חדש, הדרך אשר ילכו בה להתקרב לתורה ועבודת ה'.

ומתחילין במשנה (סנהדרין ז.) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס-בא) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ע"כ. והם דברי נחמה לכל אחד מישראל שלא יתייאש ממצבו, אלא לכל אחד מאתנו עומד מוכן חלק לעולם הבא שיוכל עוד לזכות בה. אמנם חלק זה אינו שוה לכל אחד, אלא הכל הוא לפי מעשיו, וכמאמרם (שבת קנב.) כי הולך האדם אל בית עולמו (קהלת יב-ה), אמר רבי יצחק מלמד שכל צדיק וצדיק נותנים לו מדור לפי כבודו [מדלל כתיב אל בית העולם, שמע מינה כל אחד ואחד לפי המוכן לו], משל למלך בשר ודם שנכנס הוא ועבדיו לעיר, כשהם נכנסין, כולם בשער אחד נכנסין [אף כאן הכל מתים בענין אחד], כשהן לנין, כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו ע"כ.

ומנו משמיה של הגה"ק בעל החפץ חיים זצ"ל שהסביר במשל, לאחד שעבר אצל שדה גדולה, וראה חלק

ומאי טעמא תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. וליעייל בהך, לא מסתייעא מילתא ע"ש. ולכאורה צריך ביאור לפי זה המשך הכתוב, דלכך בטחו בה' עדי עד, כי ברא ה' את עולמו בשם י-ה, הלא גם אם היה נברא בשאר אותיות יש לבטוח בה' עדי עד.

ונראה לומר עוד טעם נוסף שנברא העולם הזה באות ה', כי צורת אות ה' הוא אות דל"ת עם אות יו"ד. וזה בא לרמוז להאדם שיתבונן מה היא תכליתו של העולם הזה, שהוא דל"ת לעולם הבא שנברא ביו"ד. אין שום דבר בעולם הזה נצחי, ובסופו יוצא האדם ממנו ריק מכל, כי לא במותו יקח הכל לא ירד אחריו כבודו, והוא רק פרוודור לעולם הבא, והעולם הזה הוא הדלת והפתח שעל ידו יכנס לעולם הבא, ולפומיה דעבידתא עבידן מטללנא.

והנה בגמרא ביארו רק הטעם שעולם הזה נברא באות ה', ולא ביארו הטעם שהעולם הבא נברא ביו"ד. ונראה דיש בזה גם כן רמז מוסר, כי האות יו"ד היא הקטנה בצורתה ביותר מכל האותיות, ולהורות כי יתכן שיחשוב האדם כי לזכות לעולם הבא לא ניתן רק כאשר זוכה האדם לעשות מעשים גדולים ונשגבים, ללמוד כל התורה כולה, לפזר כל הונו לצדקה, ובתעניתים ובסיגופים, אבל האמת הוא שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולא מתבקש מהאדם אלא לפי ערכו, ולפעמים גם דברים פעוטים בעיני האדם גדולים הם בעיני ה', וזוכה על ידם לעולם הבא.

ומצינו בגמרא (עבודה זרה י:) דאנטונינוס מלך רומי, כל יומא הוה משמש ליה לרבי, מאכיל ליה משקי ליה, כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא, הוה גזין קמי פוריא אמר ליה סק עילואי לפוריך. אמר לאו אורח ארעא לזלולי במלכותא כולי האי, אמר מי ישימני מצע תחתין לעולם הבא ע"כ. וביאר בתורת חיים (שם) כי אנטונינוס שימש את רבי, משום שרצה לזכות על ידי כך להמצא במחיצתו של רבי בעולם הבא ולשמש אותו, על דרך שאמר רבי בצוואתו (כתובות ג). יוסף חפני שמעון אפרתי, הם שמשוני בחיי, והם ישמשוני במותי. ולכן כאשר אמר לו רבי שלא יזלזל בעצמו כל כך, הסביר אנטונינוס שעושה זאת כדי שיכנס לעולם הבא, ואפילו כדי להיות מצע לרבי ולשמשו שם ע"ש. ובאמת אמרו (שם), דשאל אנטונינוס לרבי, אתינא לעלמא דאתי, והשיב לו רבי אין ע"ש. הרי לנו כי גם עכו"ם עבור ששימש את רבי בנאמנות, זכה לעולם הבא.

וסיפרו חז"ל (שם) דקטיעה בר שלום, שהיה מחשובי שרי הקיסר שהיה שונא ישראל, והמליץ טוב תמיד על

ישראל, ופעם נתחייב מיתה, אמרה ליה ההוא מטרוניתא [רומית], ווי ליה לאילפא [ספינה] דאזלא בלא מכסא [כלומר אוי לך הואיל ועליהן אתה נהרג, שלא מלתה את עצמך ותטול חלק עמהם]. נפל על רישא דעורלתיא קטעה, אמר יהבית מכסי חלפית ועברית וכו'. יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העולם הבא. בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים ע"כ. הרי לנו כי גם בזמן קצר של שעה אחת שעושה דבר טוב, יוכל לזכות לחיי העולם הבא. ופירשו מה שבכה רבי עקיבא על זה, שהתבונן אם ניתן לקנות עולם הבא בשעה אחת, יש לבכות על כל השעות האבודות שהולכין לריק, והיה יכול לקנות בהם עולמות רבות.

ומצינו בגמרא (תענית כב.) רבי ברוקה חוזאה הוה שכיח בשוקא דבי לפט, הוה שכיח אליהו גביה, אמר ליה איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי, אמר ליה לא. ובגליון הש"ס ציין עלה עיין בתורת חיים (סנהדרין סח: ד"ה שלחו מתם) ע"כ. ושם הקשה הלא שנינו דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. וכתב דהיינו לאחר שמת, ונידון בחיבוט הקבר ובעונשו של גיהנם, שהמיתה והעונשין מכפרין עליו נעשה בן עולם הבא, והכא קאמר איכא הכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי, כמות שהוא חי ע"כ. ומקורו בתוס' (כתובות ג). דנפקא בת קול ואמרה, כל דהוה באשכבתיא דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא. וכתבו התוס' תימא הלא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ופירש הרב רבי מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי העולם הבא, היינו בלא דין ובלא יסורין ע"ש. וזה היה שאלת רבי ברוקה לאליהו.

וממשיך הגמרא, אדהכי והכי אתא ההוא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי [מנעלים שחורים, שלא כמנהג היהודים], ולא רמי חוטא דתכלתא בגלימיה [לא הטיל ציצית בטליתו], אמר ליה [אליהו לרב ברוקא] האי בר עלמא דאתי הוא. רהט בתריה אמר ליה מאי עובדך וכו'. אמר ליה זנדוקנא [שומר בית האסורין] אנא, ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד, ורמינא פוריאי בין הני להני [מטיל אני מטתי בין אנשים לנשים] כי היכי דלא ליתו לידי איסורא, כי חזינא בת ישראל דיהבי נכרים [בעלי בית האסורים] עלה עינייהו, מסרנא נפשאי ומצילנא לה וכו'. מאי טעמא סיימת מסאני אוכמי, אמר ליה עיילנא ונפיקנא ביני נכרים כי היכי דלא ליידעו דיהודאה אנא, כי הוו גורי גזירתא מודענא להו לרבנן ובעו רחמי ומבטלי לה וכו'. אדהכי והכי אתו תרי אחרינא, אמר ליה [אליהו לרב ברוקא] הנך נמי בני עלמא דאתי נינהו. אזל לגבייהו אמר להו מאי עובדייכו, אמרו ליה אינשי בדוחי אנן [שמחים,

ומשמחים בני אדם] מבדחינן עציבי. אי נמי כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו, טרחינן [במילי דבדיחותא בינייהו] ועבדינן להו שלמא [שהן דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת וכו'] הבאת שלום בין אדם לחבירו ע"כ. הרי לנו להדיא כי גם דברים קטנים שהאדם עושה יש להם חשיבות רב למעלה, עד שזוכה עבורה בעולם הבא, בלי עונשי חיבוט הקבר וגיהנם. ועל כן נברא העולם הבא באות יו"ד הקטנה, להורות כי גם דברים קטנים בעינינו יוכל לזכות לחלקו בעולם הבא.

ע"ל כל פנים ממה שנברא העולם הזה באות ה', יוכל כל אחד למצוא חיזוק, שהבא לטהר מסייעין אותו, ופותחין לו פתח חדש לסיוע שיוכל לתקן הכל. וממה שנברא העולם הבא באות יו"ד, למדים אנו כי יש קונה עולמו בשעה אחת במעשה אחת טוב שעשה, עד שיתכן עבור זה להגיע לחלקו בעולם הבא גם בלי דין ובלא יסורין. וזהו שאמר בטחו בה' עדי עד, בכל זמן ובכל מצב שאתה עומד תוכל עצמך לבטוח שתוכל להתקרב עוד לה', כי בי"ה ה' צור עולמים, ממה ששני העולמות נבראו באותיות יו"ד ה"א, ממנו תוכל להוכיח כי לא ידח ממנו נדח, ובכל מדריגה פחותה שהאדם עומד יוכל עוד להגיע לחלקו המוכנת לו לעולם הבא.

*

עוד יש לומר בטעם שמתחילין ללמוד פרקי אבות אחר ההתעלות של ימי חג הפסח, דהנה מצינו בפרשתנו בנדב ואביהוא שהקריבו אש זרה, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, וימותו לפני ה', ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמור בקרובי אקדש וגו' (י-ב). ויש להבין הלא הקב"ה מאריך אף, ואיך פגעה הדין כל כך בצדיקים גדולים כאלו, שאמר עליהם משה עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך (ויק"ר יב-ב). אך כן אמרו חז"ל (יבמות קכא): וסביביו נשערה מאד (תהלים ג-ג), מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה. רבי חנינא אמר מהכא, (שם פט-ח) א-ל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו ע"כ. ולכן נדב ואביהוא דוקא בגלל גודל צדקתם נענשו בעונש רב תיכף ומיד. וזו שאמר משה, הוא אשר דבר ה' לאמור בקרובי אקדש, בקרובי דייקא נעשה הדין תיכף, ומתקדש שמו כשעושה דין בצדיקים.

אך אכתי צריך ביאור למה לקתה מדת הדין, שבשביל שהם סביביו על כן תהא מדת הדין מתוחה יותר עליהם משאר בני אדם. ונראה בהקדם מה ששמעתי

מהרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זצ"ל, כשהייתי זה כארבעים שנה משובתי שבת אצל חותנו הרה"ק ר' איציק'ל זצ"ל, בימי הקיץ בהיותו בקרית חוצות עם מנין אנשים, והרה"ק רבי יעקב זצ"ל לימד אז פרקי אבות להאנשים הסובבים אותו, ואמר דאיתא במשנה (אבות ה-ד) עשרה נסיונות ניסו אבותינו את המקום במדבר שנאמר (במדבר יד-כב) וינסו אותי זה עשר פעמים ע"כ. והקשו המפרשים דאיך יתכן שדור דיעה שאמרו עליהם שעד משיח לא יהיה עוד דור קדוש כזה, ינסו את ה' עשר פעמים ויכשלו בחטא. ואמר בצחות לדידי לא קשיא, כי סוף כל סוף לא מצאו עליהם במשך ארבעים שנים במדבר רק עשר חטאים, שזה עולה חטא אחת לארבע שנים, דור כזה הוא באמת דור כשר וקדוש להפליא עכ"ד. ובאמת החשבון לא מדויק כל כך, כי בהרמב"ם ורבינו יונה ורש"י שם נמנו העשרה נסיונות, ומהם ששה (לדעת הרמב"ם) או שבע (לדעת רש"י) היו קודם מתן תורה, ולאחריו היו שאר החטאים, וכמעט כולם היה רק בשנה הראשונה במדבר. אך גם זה נקרא דור קדוש, עשרה חטאים לשנה, ושוב ל"ט שנים בלי חטא של נסיון.

אמנם כאשר נתבונן נראה כי בכל חטא שחטאו במדבר היתה חרון אף ה' לענשם עד מיתה וכליה. בחטא העגל נהרגו החוטאים, ומקצתם מתו במגפה. ועל כל ישראל הוטל הגזירה ואכלם אותם כרגע על שלא מיחו, והוצרך משה להמתיק עונשם. במתאוננים, ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה (במדבר יא-א). במרגלים אמר ה' אכנו בדבר ואורישנה ואעשה אותך לגוי גדול ועצום (שם יד-ב), ונגזר עליהם אחר כך על ידי תפלת משה להיות נע ונד במדבר ארבעים שנה. המעפילים נפלו בחרב (שם יד-מח). בקרח ועדתו פצתה האדמה את פיה ותבלע אותם ואת בתייהם (שם יז-לב) וכו' וכו'. אשר לא מצינו כזאת אחר כך בכלל ישראל גם כשחטאו רבבות מישראל שתהיה מגפה בעדת ה', אלא מאריך אף וגבה דיליה.

אך הביאור בזה הוא, כי ישראל באותה תקופה ראו בעיני בשר נסים ונפלאות ביציאתם ממצרים, ובקריעת ים סוף, ובמתן תורה, והכירו גודל כבוד ה' באופן גלוי שלא זכה לזה שום דור עד ביאת המשיח, ובזמן כזה כאשר רואין גילוי כבוד שכינתו, והאדם מורד בקונו, הדין נותן שיענשו על חטאיהם בעונש גדול מיד, שהרי ראו בחוש אהבת הקב"ה אליהם, ולא נזהרים בכבודו ית"ש. לא כן דורות האחרונות, אשר אכן אתה א-ל מסתתר, וחושך יכסה ארץ, ואין רואין גודל כבודו לעינינו, על כן אין הדין חמור כל כך כשחוטאים.

אבל נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על, נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה ע"כ.

ולכאורה יש להבין, הלא חטא דוד המלך היתה חטא דקה, ורק לפי גודל ערכו, וכמאמרם (שבת נז.) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ע"ש. ואם מן השמים רצו להראות גודל כח התשובה, הוי להו מן שמיא ליקח בעל עבירה מופלג כל ימיו, ובסופו יעשה תשובה שלימה, ואז יהיה לדוגמא שגם מי ששב בזקנותו, ואף ביום האחרון, מתקבל תשובתו לפני המקום, אבל כעת עדיין נשאר מקום לומר שרק לחטא קטן שיש לדון עליה אי הוי חטא או לא, על זה מהני תשובה.

אבל האמת הוא, כי סביביו נשערה מאד, ואדם קדוש כמו דוד המלך לא היה כבר מאות שנה מלפניו, שהרי דוד משבעה הרועים, ומימות משה ואהרן לא היה אדם מתאים לזה עד שבא דוד. ובקדושים כאלו פגם קטן חמורה הרבה יותר מעבירות גסות של אדם פשוטים, כי מי מכיר יותר את קונו מקדושי עליון, ובהם החרון אף עולה ביותר עד שנפרע מהם לפעמים תיכף. ואם העביר ה' חטאתו של דוד מלך ישראל, הרי זה מופת חותך לכל אחד, שידו פתוחה לקבל שבים, ושפיר הקים דוד עולה של תשובה. ומצינו במשנה (תענית י.) דתלמידי חכמים נקראין בתואר 'יחידין', וזהו שאמר כלך אצל 'יחיד', שגם לסביביו מחל ה' על חטאם.

ונראה דמטעם זה נקרא בשם 'דוד', ובמילואו הוא 'דויד' (מלכים א ג-יד), ונפש חיה הוא שמו, ורבי מאיר בדיק בשמא (יומא פג.). כי העולם הזה נברא בה"א להורות על תשובה, שפותח ה' פתח חדש למעלה להכניס בעלי תשובה. ואות ה' הוא צורת ד"י, וכאשר נסתם קצת פתח דרכי התשובה, אשר סביביו נשערה מאד, אז הוא נעשה צורת ד"ו (וכמו שדיברנו בזה בסעודת נעילת החג העלי"ט), ולכן דוד שהקים עולה של תשובה, נקרא בשם 'דויד', שיש בתוכה אותיות ד"י ואותיות ד"ו, להורות כי גם להאנשים היותר גדולים, משבעה הרועים, שחטאתם כבדה מאד, כי לבם חלל בקרבם, אף על פי כן ידו פתוחה לקבל שבים.

בסביביו של מקום, הצדיקים המכירים גם כעת גודל כבוד קדושת ה', אם בהם יש פגם במעשיהם הדין יותר גדול, ומדקדק ה' עמהם עד כחוט השערה. ונדב ואביהוא שהיו גדולים ביותר מכל אנשי דורו, הם היו צריכין להזהר על כל תנועה ותנועה ממעשיהם, ובפרט בעמדם בפלטיין של מלך, ועל כן תיכף כשחטאו יצאה אש ותאכל אותם.

ולכן אחר חג הפסח, אשר כל אחד נתעלה בהשגתו ובאמונתו, בהתבוננו בגודל הנסים אשר עשה ה' עמנו. וכל אחד זכה אשר ביתו נעשה בית וועד למלאכי מעלה שבאים להתחבר אתו בסיפור יציאת מצרים (וזה"ק ח"ב מ:), והיינו סומכין אתכא דרחמנא (תוס' ברכות מב.), והיינו לבושים בבגדי לבן, כמו שכתב המהר"ל שהעבודת לילה זו הוא כמי שנכנס הכהן גדול לפני ולפנים שלובש בגדי לבן. על כן מוטל עלינו לדקדק במעשינו ביתר שאת, כי תביעת הדין למעלה הוא לפי ערך השגת האדם. ועומדים בימי הספירה שהם ימים נעלים מאוד, על כן אנו מחפשים עצות לתקן את דרכינו, ומתחילים ללמוד דברי מוסר הטמונים בפרקי אבות, ולהשתדל ללכת בדרכיהם.

*

ומצינו בדוד המלך שנכשל בחטא של בת שבע, ואמרו חז"ל (עבודה זרה ד:) לא דוד ראוי לאותו מעשה (דבת שבע), ולא ישראל ראויין לאותו מעשה, לא דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב (תהלים קט-כב) ולבי חלל בקרבי ניצר הרע חלל בקרבי ואין לו כח לשלוט בקרבי, ולא ישראל ראויין לאותו מעשה דכתיב (דברים ה-כו) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו לומר לך [גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשבים], שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור אומרים להו לכו אצל צבור. וצריכא דאי אשמועינן יחיד משום דלא מפרסם חטאיה, אבל צבור דמפרסם חטאיהו [ואיכא חילול] אימא לא. ואי אשמועינן צבור משום דנפיש רחמייהו, אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא, צריכא. והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב (שמואל ב כג-א)

בסעודה שלישית

אל תקרא בכבודי אלא במכובדי, אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים

ויאמר משה אל אהרן, הוא אשר דבר ה' לאמור, בקרובי אקדש, ועל פני כל העם אכבד (א-י). וברש"י היכן דבר, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט-מג),

ממני וממך (ויק"ר יב-ב) ע"כ. ויש להבין הכוונה בזה, שבהסתלקות מיודעיו של מקום בזה מתקדש משכן ה'.

ונראה כי מצינו במשה רבינו שביקש מאת ה', הראני נא את כבודך (שמות לג-ח). והשיב לו ה', לא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי. והכוונה הוא, כי באמת אין מציאות לחומר גשמי לראות פני ה', כי הרבה מחיצות ומסכים חוצצים ביניהם, וכמו שלא יוכל אדם לראות איזה דבר כאשר יש כותל לפניו. אך משה רבינו זיכר כבר את כל חומרו, והפך החומר לצורה, עד שנקרא בתואר איש אלקים (דברים לג-א), ודבר ה' עמו פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו (שמות לג-יא), ומחציו ולמעלה הוא אלקים (ד"ר יא-ד), עד שארבעים יום לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי (דברים ט-ט), על כן כיון שזיכר כבר החומר לצורה אמר הראני נא את כבודך, כיון שאין לפניו מסך המבדיל.

אמנם יש מונע אחר, כי בשעה שיתגלה פני ה' אליו, תתעורר השתוקקות נפשו להדבק בקונו, ותצא נפשו מחיבת הקודש, ומגודל התענוג יוכל לבוא לידי כלות הנפש, להתדבק במקור החיים בחי החיים, משל לעגל כשרואה את אמה רץ אחריה, כך הנשמה שהיא ניצוץ מהשכינה, כשרואה את השכינה מיד פורח מן הגוף ורץ אחר השכינה. (עיין עבודת ישראל פ' בחוקותי, ובחנכת התורה פ' וישלח). וזהו שהשיב ה' למשה, לא תוכל לראות את פני, הגם שאין אצלך מסך המבדיל בינינו, ומצד תכונת גופך ראוי אתה שתוכל לראות פני. אבל לא יראני האדם וחי, כי תתדבק נפשך מגודל האהבה, עד שתבוא לכלות הנפש.

והנה בעת חנוכת המשכן נאמר, וירא כבוד ה' אל כל העם (ט-כג), ונדב ואביהוא אמר עליהם הכתוב, בקרבנתם לפני ה' וימותו (ט-א). ובאור החיים הק' שנתקברו לפני אור העליון בחיבת הקודש, ובזה מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים וכו' ע"ש. כי בגודל צדקתם עד שאמר עליהם משה עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך, שזיכרו חומריותם עד שבהתגלות כבוד ה' נדבק נפשם עד כלות. ואם כן ממה שמתו נדב ואביהוא אז, זה מופת חותך כי יש במשכן גילוי שכינה, ולא יראני האדם וחי, ולכן יצאה נפשם, כי אם לא היה אז גילוי שכינה למה יצתה נפשם, אם כן במיתת מיודעיו של מקום נתגלה קדושת הבית שהשרה ה' שכינתו בתוכה. וזהו

שאמר משה, הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש, שעל ידי הקרובים אלי, שאין אצלם מסך המבדיל מחומריותם, כאשר יראו שנדבקה נפשם אל השכינה, מזה תתגלה קדושת הבית.

*

והנה מצינו בנדב ואביהוא שאמר הכתוב (שמות כד-יא) ויראו את אלקי ישראל וגו' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו. וברש"י נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן (תנחומא אחרי ו, בהעלותך טז) ע"ש. וברש"י (במדבר יא-טז) ראויים היו לכך מסיני שנהגו קלות ראש, כנושך פתו ומדבר בפני המלך, ולא רצה הקב"ה ליתן אבילות במתן תורה ע"ש. והיא פליאה, דלמה נבחר לזה יום חנוכת המשכן, שהיתה גם כן יום שמחה לאהרן ולכל ישראל, ואמרו חז"ל (מגילה י): אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ ע"ש.

אך הענין הוא, כי תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, ודאי עשה תשובה (ברכות יט). ואמרו היכי דמי בעל תשובה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה. מחוי רבי יהודה באותה אשה ובאותו פרק באותו מקום (יומא פו:) ע"ש. ואמרו (שמיר"ר כג-א) דרך הצדיקים במה שהם סורחים הם מתקנים ע"ש. ואם כן תיקונם של נדב ואביהוא, כאשר יתגלה עוד הפעם גילוי השכינה מעין מתן תורה, והם יתנהגו בכבוד ראש, אז יתוקן מה שקלקלו מתחלה באותו ענין. ודבר זה אתרמי להו כעת בחנוכת המשכן, שירדה שכינה למטה למשכן, ואז ניתנה להם מקום לתקן מה שפגמו מלפנים במתן תורה במה שהציצו ונכנסו לפנים מרשותם, והתנהגו בקלות ראש נגד השכינה.

וראיתי בספר ימין יוסף שכתב לבאר המשך הכתובים, וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם, ויקחו נדב ואביהוא וגו' (ט-כד), כי לכאורה כיון שהיה אש זרה אשר לא צוה ה', איך יתכן שלא נמצא אף אחד מבני ישראל שימחה בידם שלא יכנסו לפנים. אך בהיות שכאשר נתגלה כבוד ה' על המשכן, נפלו כולם על פניהם בכריעה והשתחויה, אז מצאו נדב ואביהוא מקום ליכנס, כי כולם

ואמר הכתוב (תהלים קמא-ב) תכון תפלתי קטורת לפניך, והענין כי לא רק הקרבת הקטורת פועלת גדולות ונצורות, אלא גם אמירתה כעת מעלתה גדולה, וכדאיתא בזוה"ק (פ' ויקהל ריח): דכל מאן דקרי בכל יומא עובדא דקטורת, ישתזיב מכל מלין בישין וחרשין דעלמא, ומכל פגעין בישין, ומהרהורא בישא, ומדינא בישא ומותנא, ולא יתזק כל ההוא יומא, דלא יכיל סטרא אחרא לשלטא עליה, ואצטריך דיכוון ביה. אמר רבי שמעון, אי בני נשא הוו ידעי כמה עלאה איהו עובדא דקטרת קמי קודשא בריך הוא, הוו נטלי כל מלה ומלה מניה, והוו סלקי לה עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא, ומאן דאשתדל ביה, בעי לאסתכלא בעובדא דקטרת, ואי יכוון ביה בכל יומא, אית ליה חולקא בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ויסתלק מותנא מניה ומעלמא, וישתזיב מכל דינין דהאי עלמא, מסטרין בישין ומדינא דגיהנם ומדינא דמלכו אחרא. בההוא קטרת.

ואמרו (שם ריט.) תא חזי, האי מאן דדינא רדיף אבתריה, אצטריך להאי קטרת, ולא תבא קמי מאריה, דהא סיועא איהו לאסתלקא דינין מניה, ובהאי ודאי מסתלקין מיניה, אי הוא רגילא בהאי, לאדכרא תרין זמנין ביומא בצפרא וברמשא, דכתיב (שמות ל-ז) קטרת סמים בבקר בבקר, וכתיב (שם ח) בין הערבים יקטירנה וכו'. חביבא איהו עובדא דקטורת דהוא יקיר וחביב קמי קודשא בריך הוא, יתיר מכל פלחנין ורעותין דעלמא, ואף על גב דצלותא איהי מעליא מכלא, עובדא דקטרת הוא יקיר וחביב קמי קודשא בריך הוא וכו'. ועל דא בעינן לאקדמא עובדא דקטרת לצלותא בכל יומא ויומא, לאעברא זוהמא מעלמא, דאיהו תקונא דכלא בכל יומא ויומא, כגוונא דההוא קרבנא חביבא דאתרעי ביה קודשא בריך הוא. עכל"ק.

הרי לנו גודל כח אמירתה בכל יום, וחשיבות ומעלת הקדמתה לפני כל תפלה, שבזה עושה שביל לתפלתו שתתקבל. והוא כמו פסוקי דזמרה, שאמירתה היא לזמר העריצים, ולהכרית הסטרא בישא שמעכבת תפלתן של ישראל. ועל כן אמר 'תכון תפלתי', באיזה אופן יוכל לכונן תפלתו שתעשה רושם למעלה, 'קטורת לפניך', להקדים לפני תפלתו אמירת הקטורת.

לא ראו בהיות שנפלו על פניהם ע"ש. ואם כן בשעה שכולם השתחוו וכיבדו את ה' בנפילת אפים, נפרדו נדב ואביהוא מהם ליכנס לפנים, ולא נפלו עמהם יחד, וכיון שלא ניצלו המאורע כעת לתקן מה שפגמו במתן תורה בכבודו של מקום, על כן ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם.

*

ונראה עוד על מה שנתעורר כעת הדין עליהם, על פי מה שכתוב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן שכו ד"ה ועוד) בהא דאמרו (מסכת שמחות ריש פרק ב) דמאבד עצמו לדעת אין מתעסקין בו. ולכאורה למה גרוע מרוצח אחר, וקרא לא אמר אלא אך את דמכם לנפשתיכם אדרוש (בראשית ט-ה). אלא משום דכל החטאים מתמרקין בשעת מיתה, וזה חוטא במיתתו, באותו דבר שהיה לו לכפרה הוא חוטא ומורד, על כן מתעוררין עליו עונותיו ע"כ. ובתורת משה (פ' ויצא קיב). כתב על דרך זה גם לענין נישואין, דאמרו חז"ל (ירושלמי ביכורים ג-ג) מחלת בת ישמעאל, שהנושא אשה מוחלין לו עונותיו, אבל אם חוטא בדבר זה גופא להוסיף רשעה על רשעותיו, אדרבה מתעוררין אז כל עונותיו. ולכן כאשר עשו נשא בת ישמעאל, יבש קצירו של עשו, וזכה יעקב למראה הנפלאה הזאת ע"ש.

והנה הקרבת הקטורת על המזבח חשובה מאד, שבזה מכניעין כח מדת הדין, וכדאיתא בזוה"ק (ח"ב ריט.) דמזבח הפנימי למה נקרא בשם מזבח, הא לא דבחין ביה דבחין, ומזבח על דא איקרי. אלא בגין דביטל וכפית לכמה סטרין בישין, ובגין דההוא סטרא בישא כפית, לא יכיל לשלטאה ולא למיהוי קטיגורא, ועל דא אקרי מזבח וכו' ע"ש. ומצינו אחר מחלוקת קרח שהיתה מגפה בישראל, וכתיב (במדבר יז-יא) ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת, והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף וגו', והמגפה נעצרה. וברש"י רו זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטורת עוצר המגפה (שבת פט.) ע"כ. ואם כן נדב ואביהוא שחטאו בקטורת שהיא מסלקת המדת הדין, נתעורר עליהם מדת הדין ביתר שאת על מה שחטאו מקדם, ויצאה אש ותאכל אותם.

<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' יוחנן אליעזר ב"ן ה"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורסי בנו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' לוי יצחק לינדנער ה"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורסי בתו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' פנחס אלי ראזנער ה"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורסי בתו למול טוב</p>
<p>הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 347.243.1944</p>		